

MÓGOR JUDIT–HORVÁTH LÁSZLÓ

A KATASZTRÓFÁK ELLENI VÉDEKEZÉSRŐL SZÓLÓ SZABÁLYOZÁS A VÉDELMI IGAZGATÁSBAN

CATASTROPHE MANAGEMENT REGULATIONS IN DEFENCE ADMINISTRATION

A védelmi igazgatás a honvédelmi feladatok mellett magába foglalja a polgári védelmi és katasztrófavédelmi, védelemgazdasági, lakosság-ellátási tevékenységeket is, így alkotva komplex rendszert. A jogszabályok a felsorolt területekről részben egységesen, részben az egyedi sajátosságoknak megfelelően különbözően rendelkeznek. A szerzők a katasztrófavédelem és a védelmi igazgatás összefüggéseiről, az alapvető feladatokról és a lehetséges rendkívüli intézkedésekről adnak áttekintést. Kulcsszavak: védelmi igazgatás, katasztrófavédelem.

The complex system of defence administration includes all national defence tasks as well as civil protection, disaster management and supply operations. The legal framework relating to these fields is uniform on the one hand, while on the other hand shows the necessary level of specification as well.. Authors give an overview on the relationships between disaster management and defence administration, on the basic tasks and the potential extraordinary measures. Keywords: defence administration, disaster management

Bevezetés

A védelmi igazgatás — a vonatkozó szabályozás¹ szerint — az állam komplex védelmi feladatainak megvalósítására létrehozott, valamint e feladatra kijelölt közigazgatási szervek által végzett végrehajtó, rendelkező tevékenység. A feladatrendszer magában foglalja az Alkotmányban² szabályozott minősített időszakokra és az azokat kiváltható helyzetekre történő

¹ 71/2006. (IV. 3.) Korm. rendelet a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról, 2. § e) pont

² A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény

felkészülést, továbbá a honvédelmi, polgári védelmi, katasztrófavédelmi, védelemgazdasági, lakosság-ellátási feladatok tervezésére, szervezésére, a feladatok végrehajtására irányuló állami tevékenységek összességét. A múlt század elejéig a védelmi igazgatásnak elsődlegesen a fegyveres küzdelmekkel közvetlen kapcsolatban álló területei kerültek szabályozásra [1]. Napjainkban a védelmi igazgatás a gyakorlatban a közigazgatás részét képező feladat- és szervezeti rendszer, erre tekintettel a katasztrófák elleni védekezésre, valamint a honvédelemre és a Honvédségre vonatkozó szabályozásban szoros összefüggéseket, ugyanakkor az eltérő sajátosságok miatt különbségeket is találunk.

A katasztrófák elleni védekezés középpontjában az életet és a vagyonszámot, a természetes és épített környezetet veszélyeztető természeti és civilizációs katasztrófák megelőzése és károsító hatásai elleni védekezés áll, míg a Magyar Honvédség alapvető kötelessége a haza katonai védelme és a nemzetközi szerződésből eredő kollektív védelmi feladatok ellátása. Indokolt azonban a kapcsolódás: a minősített időszakok egy része kifejezetten az elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség bekövetkezése esetére vonatkozik, ezáltal alkotmányos garanciák mellett rendkívüli intézkedések (rendkívüli jogrend) bevezetésére és alkalmazására van lehetőség. A megelőzési-felkészülési szakaszban, illetve a katasztrófák idején felálló védelmi igazgatás is a honvédelmivel azonos alapokon áll, a helyi védekezés letéteményesei a polgármesterek és a helyi védelmi bizottságok, területi szinten a megyei közgyűlés elnöke és a megyei védelmi bizottságok a kulcsszereplők [2], valamint regionális és országos szintű kérdésekben a Kormány, a Kormányzati Koordinációs Bizottság, a minisztériumok bánsán létrehozott védekezési munkabizottságok tevékenykednek a felkészülés, az elhárítás és a következmények felszámolása érdekében. A másik jelentős kapcsolódás a polgári védelem, mint a honvédelem rendszerében megvalósuló szervezet-, feladat- és intézkedési rendszer, és amelynek célja a fegyveres összeütközések és a katasztrófák idején a lakosság oltalmazása.

A minősített időszakok és a katasztrófa helyzet

A minősített időszakok jellemzőinek Alkotmányban történő meghatározása biztosítja, hogy a kiemelkedően súlyos helyzetekben rendkívüli jogrend [3] bevezetésével az általánostól eltérő módon rendeleti kormányzás,

testületi helyett egyszemélyi döntés, egyes alapvető jogok korlátozása valósuljon meg, továbbá „feléledjenek” bizonyos állampolgári kötelezettségek (például a polgári védelmi szolgálat teljesítése, hadkötelezettség, honvédelmi munkakötelezettség).

A minősített időszakok, a bevezethető rendkívüli intézkedések, a védelmi igazgatás és a további kérdések szabályozása a következő alapvető jogszabályokban került részletezésre:

- 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányáról (Alkotmány),
- 2004. évi CV. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről (Htv.),
- 1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéssel (Kat.),
- 1996. évi XXXVII. törvény a polgári védelemről (Pvtv.),
- 71/2006. (IV. 3.) Korm. rendelet a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról,
- 196/1996. (XII. 22.) Korm. rendelet a mentésben való részvétel szabályairól, a polgári védelmi szakhatósági jogkörről és a miniszterek polgári védelmi feladatairól,
- 179/1999. (XII. 10.) Korm. rendelet a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéssel szóló 1999. évi LXXIV. törvény végrehajtásáról.

A hatályos jogszabályok szerint minősített időszak a rendkívüli állapot (hadiállapot vagy közvetlen háborús veszély)³, a szükségállapot (erősza-
kos belső válsághelyzet, elemi csapás, ipari szerencsétlenség)⁴, a megelő-
ző védelmi helyzet (külső fegyveres támadás veszélye)⁵, az Alkotmány
19/E. §-a szerinti helyzet (külső fegyveres csoportok Magyarország terü-
letére történő váratlan betörése)⁶, és a veszélyhelyzet (elemi csapás)⁷.

³ Alkotmány 19. § (3) bek. h) pont

⁴ Alkotmány 19. § (3) bek. i) pont

⁵ Alkotmány 19. § (3) bek. n) pont

⁶ Alkotmány 19/E. § (1) bek.

⁷ Alkotmány 35. § (1) bek. i) pont

A felsoroltak közül a Kat. a „katasztrófa” fogalmának meghatározásában⁸ a szükséghelyzetet és a veszélyhelyzetet említi, illetve a Pvtv. a veszélyhelyzet⁹ fogalmát értelmezi, ezért indokolt e fogalmak vizsgálata.

A szükségállapotot az Országgyűlés hirdeti ki, amennyiben az országban szükséghelyzet alakul ki. A szükséghelyzet esetei:

- a) az alkotmányos rend megdöntésére vagy a hatalom kizárólagos megszerzésére irányuló fegyveres cselekmények;
- b) az élet- és vagyonbiztonságot tömeges méretekben veszélyeztető;
 - ba) fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett súlyos erőszakos cselekmények;
 - bb) elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség.

Az Alkotmány rendelkezése szerint a veszélyhelyzetet az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető elemi csapás miatt a Kormány hirdeti ki.

A Pvtv. alkalmazásában veszélyhelyzet a szükséghelyzetet el nem érő mértékű, az élet- és vagyonbiztonságot vagy a környezetet veszélyeztető természeti csapás, illetőleg ipari baleset okozta állapot. A Pvtv. egy példalózó felsorolást is alkalmaz a legjellemzőbb veszélyhelyzeti esetekre, így

- a) természeti eredetű veszélyek (árvíz, belvíz, szélsőséges hóesés vagy hófúvás),
- b) civilizációs eredetű veszélyek (környezetszennyezés veszélyes anyagokkal, hulladékkal; nem tervezett radioaktív kiszóródás, más sugárterhelés; baleset, melynek során veszélyes, mérgező anyag kerül a környezetbe),
- c) egyéb eredetű veszélyek (súlyos humán- vagy állati eredetű fertőzések; erős légszennyezettség kedvezőtlen meteorológiai viszonyok miatt; bármely okból járhatatlan útvonalak).

A Kat. értelmező rendelkezései szerint a katasztrófa a szükséghelyzet vagy a veszélyhelyzet kihirdetésére alkalmas, illetőleg a minősített helyzetek kihirdetését el nem érő mértékű állapot vagy helyzet (pl. természeti, biológiai eredetű, tűz okozta). A meghatározáshoz tartozó további elemek a következők:

- a katasztrófa emberek életét, egészségét, anyagi értékeiket, a lakosság alapvető ellátását, a természeti környezetet, a természeti értékeket veszélyezteti, károsítja;

⁸ Kat. 3. § e) pont

⁹ Pvtv. 2. § (2) bek.

- a kár megelőzése, elhárítása vagy a következmények felszámolása meghaladja az erre rendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit;
- a katasztrófa különleges intézkedések bevezetését, valamint az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorúan összehangolt együttműködését, illetve nemzetközi segítség igénybevitelét igényli.

A Kat. meghatározza még a katasztrófahelyzetet¹⁰, amely olyan mértékű katasztrófaveszély, illetőleg bekövetkezett katasztrófa, amikor az arra felhatalmazott állami szerv vezetője a katasztrófa veszélyének, bekövetkezésének tényét megállapította, és a szükséges intézkedéseket elrendelte.

Szükségállapot idején a köztársasági elnök, veszélyhelyzetben a Kormány rendeleti úton vezeti be a szükséges rendkívüli intézkedéseket, melyek végrehajtásának területi követelményeit és feladatait illetékességi területén a megyei közgyűlés elnöke (fővárosban a főpolgármester) rendeletben állapítja meg. A Htv. hangsúlyozza, hogy rendkívüli intézkedésekkel ellentétes jogszabály nem alkalmazható, ezért a Kormány feladata a köztársasági elnöki és a kormány rendeletek tervezeteinek előkészítése (kihirdetésre alkalmas állapot) a jogalkotás rendjére előírt szabályok megfelelő alkalmazásával.

Katasztrófavédelmi feladatok a védelmi igazgatásban

A védelmi igazgatás szervezetrendszer a közigazgatási rendszer tagozódását követi, így központi, területi és helyi-települési szervek működnek. Feladatuk, hogy centrális irányítási rendszerben biztosítsák a védelemben részt vevő állami és nem állami szervek, az önkormányzati szervek és a lakosság felkészítését, mozgósítását a védelmi feladatok ellátása érdekében [4].

A központi szervek

Az Országgyűlés az Alkotmány, a katasztrófák elleni védekezésről, valamint a polgári védelemről szóló jogszabályok megalkotásával, a mindenkori költségvetési törvényben e feladatokra fordítható pénzeszközök elfo-

¹⁰ Kat. 3. § f) pont

gadásával biztosítja az alkotmányos jogi hátteret. Kiemelt jelentőségű az Országgyűlés hatásköre a minősített időszakok kihirdetésével kapcsolatban (jelen esetben a szükségállapot), továbbá az Országgyűlés állapítja meg — a Magyar Köztársaság honvédelmét meghatározó alapelvek körében — a polgári védelem alapelveit, valamint az azokban előírt feladatok végrehajtásának fő irányait és feltételeit.

A Kormány a katasztrófavédelmi feladatok területén döntéshozó és végrehajtó (intézkedési) hatáskörökkel bír. A veszélyhelyzet kihirdetését igénylő méretű katasztrófa helyzetben rendeletben kihirdeti a veszélyhelyzetet és dönt az ország egész területének vagy meghatározott részének katasztrófa sújtotta területté¹¹ nyilvánításáról, a veszélyhelyzetet meghaladó méretű katasztrófa esetén kezdeményezi a szükségállapot kihirdetését. Rendeleti úton bevezeti Hvt. rendelkezéseinek megfelelő, veszélyhelyzetben alkalmazandó szabályokat, valamint gondoskodik az államháztartás körében szükséges átmeneti intézkedések megtételéről és az Országgyűlés ezzel kapcsolatos tájékoztatásáról. Közvetlen katasztrófa-veszély vagy katasztrófa esetén a Kormány — az Országgyűlés és a köztársasági elnök tájékoztatása mellett — elrendelheti a polgári védelmi szervezetek egyidejű alkalmazását, továbbá intézkedik a Magyar Honvédség és a rendvédelmi szervek bevonásáról. A Kormány döntési kompetenciájába tartozik a nemzetközi katasztrófa-segítségnyújtás, vagy -fogadás.

A katasztrófavédelem megszervezése és irányítása érdekében a Kormány különböző előkészítő, szervező és tervező feladatokat lát el, ezek közül kiemelkedik a rendkívüli jogrend idején bevezetésre kerülő rendeletek előkészítése (kihirdetésre alkalmas állapotban), a költségvetési tervezés, az országos katasztrófavédelmi információs rendszer létrehozása, a Kormány tagjainak és a védekezésben érintett más szervek katasztrófavédelmi feladatainak meghatározása, valamint a Kormányzati Koordinációs Bizottság (a továbbiakban: KKB) létrehozása és működtetése.

A KKB fő felelősségi köre a Kormány katasztrófavédelemmel kapcsolatos döntéseinek előkészítése, a döntések összehangolása. Fontos, hogy a

¹¹ Kat. 3. § i) Katasztrófa sújtotta terület: az a terület, ahol a katasztrófa károsító hatása érvényesül, és ezt a Kormány kinyilvánítja; esetei a 179/1999. (XII. 10.) Korm. r. 15. § alapján: a) ha a bekövetkezett katasztrófa a megye területének túlnyomó többségét érinti, b) ha a bekövetkezett katasztrófa egy hétnél hosszabb időn át veszélyezteti a lakosság élet- és vagyonbiztonságát, illetve továbbterjedése más területeket is veszélyeztet; c) ha a településen a lakosság részére az önfenntartás feltételei több napon át nem biztosíthatók.

KKB hatásköre nem terjed ki a Magyar Honvédségre, a polgári védelem és a polgári veszélyhelyzeti tervezés honvédelmi feladataira, a honvédelmi szempontból fontos kritikus infrastruktúrák védelmére. A KKB működési állandó jelleggel a Titkárságát és a Veszélyhelyzeti Központot, katasztrófavédelemben az Operatív Törzset és az adott katasztrófatípusnak megfelelő védekezési munkabizottságot.

A KORMÁNYZATI KOORDINÁCIÓS BIZOTTSÁG	
Elnök:	katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszter (jelenleg: önkormányzati miniszter)
Tagok:	Az ágazati miniszterek, vagy az általuk megbízott állami vezetők
Állandó jelleggel, tanácskozási joggal részt vesz az üléseken	a KKB titkársága vezetője, a KKB Tudományos Tanácsának elnöke az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság főigazgatója
A KKB elnökének meghívása alapján tanácskozási joggal vesznek részt	a) a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal főigazgatója, b) a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka, c) a Honvéd Vezérkar főnöke, d) a KKB Operatív Törzs vezetője, e) a Nemzeti Hírközlési Hatóság Tanácsának elnöke, f) a Nemzeti Közlekedési Hatóság elnöke, g) az Országos Atomenergia Hivatal (a továbbiakban: OAH) főigazgatója, h) az országos főállatorvos, i) az Országos Meteorológiai Szolgálat elnöke, j) az Országos Mentőszolgálat főigazgatója, k) az országos rendőrfőkapitány, l) az országos tisztifőorvos, m) a vám- és pénzügyőrség országos parancsnoka, n) a Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság főigazgatója, o) azon megyei, fővárosi védelmi bizottság elnöke, akit a KKB napirendjén szereplő kérdés érint, továbbá p) a KKB elnöke által meghívott szakemberek

1. ábra: A KKB összetétele

A KKB általános feladatai jellemzően koordinációs jellegű tevékenységek, így a megelőzés időszakában a tudományos, kutató, elemző, értékelő tevékenység összehangolása, a katasztrófaveszélyes területek az országos felmérésének irányítása. A KKB koordinálja az előre jelzett katasztrófákra történő felkészülési feladatokat, valamint a Tudományos Tanács bevonásával kidolgozza azokat az intézkedéseket, amelyek csökkenthetik a katasztrófa veszélyét, illetve amelyek mérsékelhetik a katasztrófa okozta károkat. A KKB a védekezés irányítása területén:

- a) összehangolja a megyei, a fővárosi védelmi bizottság elnöke, valamint a védekezésben részt vevő szervek katasztrófák elleni védelmi tevékenységét,
- b) összehangolja a miniszterek és az államigazgatási szervek védekezéssel kapcsolatos tevékenységét,
- c) összehangolja a Magyar Honvédség és a rendvédelmi szervek védekezési tevékenységét.

Szükség esetén a KKB kezdeményezi a Kormánytól a nemzetközi katasztrófa-segítségnyújtás igénybevitelét, illetve összehangolja a védekezésben részt vevő magyar és külföldi szervek és szervezetek tevékenységét. A katasztrófát követő helyreállítással kapcsolatos feladatokat a KKB a Kormány döntésének megfelelően végzi. A katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszter (jelenleg az önkormányzati miniszter) felel a polgári védelemért és a tűz elleni védekezésért, továbbá felelős az irányítása alá tartozó katasztrófavédelmi szervezetek működtetéséért. Ennek keretében dönt az irányítása alá tartozó, a katasztrófavédelem végrehajtását végző területi, illetve helyi szervezet létrehozásáról és megszüntetéséről, kinevezi és felmenti a központi katasztrófavédelmi szerv vezetőjét és helyetteseit, továbbá szabályozza az irányítása alá tartozó rendvédelmi szervek katasztrófavédelmi feladatait.

A katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszter jogosult elrendelni a polgári védelmi szervezetek részleges alkalmazását (a Kormány egyidejű tájékoztatása mellett). A katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszter további feladatai:

- a) irányítja és ellenőrzi a védekezéssel és a felkészüléssel kapcsolatban a megyei, fővárosi védelmi bizottságok, illetve a megyei védelmi bizottságok elnökei feladatainak végrehajtását;
- b) jóváhagyja a megyei védelmi bizottságok által tervezett katasztrófavédelmi gyakorlatok terveit;

- c) meghatározza:
- ca) a katasztrófavédelmi tervező, szervező tevékenység irányelveit;
 - cb) a védekezés során megvalósítandó együttműködés követelményeit;
 - cc) a katasztrófavédelmi feladatok személyi, anyagi-technikai biztosításának elvi követelményeit;
- d) ellátja a KKB elnöki teendőit;
- e) közreműködik a polgármesterek, jegyzők katasztrófavédelmi felkészítésének szervezésében;
- f) irányítja a védelmi igazgatás — feladat- és hatáskörébe tartozó — egyes feladatainak ellátásában részt vevő szervek értesítésével összefüggő tevékenységeket.

Az ágazati miniszterek a KKB döntéseivel összhangban kidolgozzák a védekezési munkabizottságaik szakmai feladatait és intézkednek azok végrehajtására, valamint folyamatosan figyelemmel kísérik, ellenőrzik a megelőzéssel és felkészüléssel kapcsolatos feladatok végrehajtását. A katasztrófavédelemben részt vevő állami szervek vezetőinek felelőssége a saját szervezetére vonatkozóan a védekezéssel kapcsolatos, a normál működési rendtől eltérő szabályokat és védekezési szervezeteket kialakítani és meghatározni, biztosítani mindennek, valamint a védekezésben részt vevő állami szervekkel történő együttműködésnek a feltételrendszerét.

A területi és helyi szervek

A védelmi igazgatás területi szerveiként működnek a védelmi bizottságok, helyi szerveiként a polgármesterek. E szervek katasztrófavédelmi szempontú rendeltetése, hogy illetékességi területükön — a megyei katasztrófavédelmi szerv közreműködésével — összehangolják és irányítják a megelőzés és felkészülés, valamint a védekezés megyei és helyi szintű feladatait.

A MEGYEI (FŐVÁROSI) VÉDELMI BIZOTTSÁG	
Elnök:	megyei közgyűlés elnöke (fővárosban a főpolgármester)
Tagok:	a) a közigazgatási hivatal vezetője b) a megyei (fővárosi) főjegyző c) a megyei jogú város polgármestere d) az illetékes hadkiegészítő parancsnokság vezetője, képviselője

A MEGYEI (FŐVÁROSI) VÉDELMI BIZOTTSÁG	
Tagok:	e) a megyei (fővárosi) rendőrfőkapitány f) a megyei katasztrófavédelmi igazgatóság vezetője, a fővárosban a Fővárosi Polgári Védelmi Igazgatóság igazgatója és a Fővárosi Tűzoltó-parancsnokság parancsnoka g) az egészségügyi államigazgatási szerv képviselője h) illetékes vízügyi igazgatási szerv i) a megyei (fővárosi) védelmi bizottság titkára j) tanácskozási joggal meghívottak k) a helyi védelmi bizottság feladatkörét érintő döntésben a helyi védelmi bizottság elnöke

2. ábra: A megyei védelmi bizottságok összetétele [5]

Megyei védelmi bizottságok jönnek létre a megyékben, valamint a fővárosban, helyi védelmi bizottságok működnek a főváros kerületeiben, a megyei jogú városokban, illetve a megyei védelmi bizottság által kijelölt városokban. A megyei védelmi bizottságok jelentős szervező tevékenységet látnak el illetékességi területükön, továbbá irányítják és összehangolják a helyi védelmi bizottságok és a polgármesterek katasztrófavédelmi feladatait. Ezek közül kiemelendő a települések, más megyék és a főváros közötti kölcsönös segítségnyújtás, értesítés, riasztás és tájékoztatás feladatai; a közigazgatási szervek, a Magyar Honvédség, a rendvédelmi szervek és a társadalmi szervezetek területi szintű együttműködésének szervezése. A védekezés irányítása terén a megyei (fővárosi) védelmi bizottság elnöke fontos hatáskörökkel rendelkezik. Az elnök irányítja a védekezést és kezdeményezi a Kormánytól a szükséges magasabb döntést igénylő intézkedések megtételét — a gyors és operatív döntések, a hatékony védekezés érdekében — az elnök több fontos intézkedési jogosítvánnyal is bír:

- magához vonhatja a védekezés irányítását, ha a saját vagy az érintett polgármester helyzetértékelése szerint a katasztrófa elleni védekezés a helyi védelmi bizottság lehetőségét meghaladja,
- halasztást nem tűrő esetben átmeneti jelleggel elrendeli a veszélyeztetett területekről a lakosság kimenekítését, összehangolja a kitelepítést, a kimenekítést és a befogadást-ellátást,
- elrendeli a katasztrófa elleni védekezésért felelős miniszter intézkedése alapján — vagy halasztást nem tűrő esetben annak utólagos tájékoztatásával — a polgári védelmi szervezetek alkalmazását,

- szervezi a közigazgatási szervek, a Magyar honvédség és a rendvédelmi szervek, a társadalmi szervezetek, valamint a polgári védelmi szervek együttműködését,
- kezdeményezi a megye, illetőleg a megye meghatározott részének a katasztrófa sújtotta területté nyilvánítását.

A helyreállítás időszakában az elnök irányítja a helyreállítási munkákat, intézkedik a lakosság ellátásának biztosításáról, koordinálja a humanitárius segélyek elosztását.

A HELYI (FŐVÁROSBAN KERÜLETI) VÉDELMI BIZOTTSÁG	
Elnök:	a megyei jogú város, a város, a fővárosi kerület polgármestere
Tagok:	a) a megyei jogú városban, a városban, a fővárosi kerületben a jegyző, b) a honvédelmi körzethez tartozó polgármesterek által megválasztott polgármester, c) a rendvédelmi szervek és egyes közigazgatási szervek illetékes vezetői.

3. ábra

A helyi védelmi bizottságok összetétele [6]

A polgármester (fővárosban a főpolgármester) a védelmi igazgatás helyi feladatainak felelőse, illetékességi területén irányítja és szervezi a felkészülést és a védekezést. Legfontosabb feladatai és jogosítványai:

- települési, kerületi katasztrófa-elhárítási tervek elkészítése, a védekezés feltételeinek biztosítása;
- a védekezésre való felkészítés irányítása, gondoskodás az illetékességi területen élő vagy tartózkodó személyek részére a katasztrófaveszélyekről szóló, a magatartási szabályokat is tartalmazó tájékoztatásról;
- a polgári védelmi kötelezettség alatt álló állampolgárok beosztása a területi, települési, kerületi és munkahelyi polgári védelmi szervezetbe, illetve kiképzésre és gyakorlatra polgári védelmi szolgálatra kötelezése (államigazgatási hatósági jogkörben);
- közvetlenül irányítja a helyi védelmi bizottság elnöke által meghatározott mentési feladatok végrehajtását;

- elrendeli a megyei közgyűlés elnökének, a főpolgármesternek a rendelkezése alapján — vagy halasztást nem tűrő esetben annak utólagos tájékoztatásával — polgári védelmi szervezetek alkalmazását;
- gondoskodik a védekezésben részt vevő erők váltásáról, pihentetéséről és ellátásáról;
- halasztást nem tűrő esetben átmeneti jelleggel elrendeli az élet és az anyagi javak védelméhez szükséges intézkedéseket, és erről haladéktalanul értesíti a megyei (fővárosi) védelmi bizottság elnökét;
- szükség esetén igénybe veszi az élet- és az anyagi javak védelme érdekében az illetékességi területén lévő, a katasztrófavédelmi tervben szereplő és kijelölt technikai eszközöket, kivéve a már folyamatban lévő kárfelszámolásban részt vevő eszközöket;
- szervezi és irányítja a lakosság védelmét, kitelepítését, kimenekítését, illetőleg befogadását és visszatelepítését, továbbá az anyagi javak védelmét, a lakosság létfenntartásához szükséges anyagi javakkal történő ellátását;
- együttműködés más települések polgármestereivel, a védekezésbe bevont más szervezetekkel a katasztrófavédelmi feladatok végrehajtásában;
- folyamatos adatszolgáltatás a helyi védelmi bizottság részére, haladéktalanul értesíti más települések polgármestereit, amennyiben a katasztrófa őket is veszélyeztetheti;
- kérelmezheti a Kormánytól települése katasztrófa sújtotta területté történő nyilvánítását.

A polgármester a helyreállítás időszakában a Kormány döntése alapján végzi feladatait, ezek között szervezi és irányítja a kárfelmérést és a helyi erők helyreállítási tevékenységét, a humanitárius segélyek elosztását, valamint ellenőrzi a helyreállítási feladatok végrehajtását.

Összegzés

A megelőzési, felkészülési és védekezési feladatok eredményességének egyik feltétele, hogy a védelmi igazgatás és a döntéshozó szervek között nagyon hatékony információáramlás valósuljon meg valamennyi katasztrófavédelmi feladat ellátása során. A centrális alá- és fölérendeltségből fakadóan a rendelkezésre álló adatokat folyamatosan kell szolgáltatni, a

megtett intézkedésekről jelenteni kell a felettes szervnek, halasztást nem tűrő esetekben e kötelezettség teljesítése utólagos. Az eredményesség további záloga az egymásra épülő feladat- és hatáskörök tisztázottsága, amely a döntéshozatali mechanizmusok működését elősegíti. A jogszabályok a rendkívüli körülmények közötti rendkívüli intézkedésekre felhatalmazást adnak — a megfelelő végrehajtás biztosításának letéteményesei a védelmi igazgatás elemei.

A cikk áttekintést adott a védelmi igazgatás egy szeletéről, a katasztrófák elleni védekezés sajátos szabályozásáról. A gyakorlatban — Magyarország geográfiai jellemzőinek okán — az árvizek elleni védekezés¹² és a szélsőséges időjárási jelenségek alkalmával került aktivizálásra több alkalommal a védelmi igazgatás rendszere. A bevezetett rendkívüli intézkedések tapasztalatainak összegzését és a tanulságok levonását követően az arra illetékesek kezdeményezték a vonatkozó jogszabályok módosítását. Ennek egyik eredménye a Kat. végrehajtásáról szóló 179/1999. (XII. 10.) Korm. rendelet legutóbbi módosítása, amely 2009. május 1-jétől lépett hatályba. A KKB üléseivel és szerveivel, a minisztériumokban felállítandó védekezési munkabizottságokkal kapcsolatos szabályok változása az imént említett eredményességet és hatékonyságot célozza. Fontos azonban, hogy a jogszabályi háttér további elemeinek harmonizációja is biztosítva legyen. Szükséges a polgári védelemről szóló törvény (és a kapcsolódó rendeleti szintű szabályozás) mihamarabbi módosítása az Alkotmánnyal és a honvédelmi törvénnyel való összhang érdekében, hiszen a jogszabályi kollízió megszüntetése mellett, a jogalkalmazók számára is kiemelkedő jelentőségű az alapvető jogokat és kötelezettségeket, rendkívüli intézkedésekre szóló felhatalmazásokat is érintő rendelkezések rendszerbe foglalása — a jogállamiság és jogbiztonság követelményeit is kielégítő — egyértelmű, mindenki számára átlátható szabályokban.

¹² Ld. veszélyhelyzetet kihirdető Korm. rendeletek, pl. 47/2000. (IV. 10.) Korm. rendelet, 176/2002. (VIII. 15.) Korm. rendelet, 101/2006. (IV. 25.) Korm. rendelet

Felhasznált irodalom

1. Horváth László: Változások a védelmi igazgatás területén.
Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, 2005. évi 2. szám,
137. old.
2. Horváth László: Az országvédelem szervezeti rendszere.
Egyetemi jegyzet, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem.
Budapest, 2005. 47. old.
3. Kukorelli István: Alkotmánytan. Osiris Kiadó. Budapest, 1998,
279. old.
4. Horváth László–Sápi Gábor: Védelmi igazgatás minősített
időszakokban. Egyetemi jegyzet. Zrínyi Miklós Nemzetvédel-
mi Egyetem. Budapest, 2003, 41. old.
5. Mógor Judit: Katasztrófavédelem – Kiskönyvtár a biztonságról.
Complex kiadó. Budapest, 2009, 90. old.
6. Uo. 92.old.

Jogforrások

1. 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányáról
2. 2004. évi CV. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédség-
ről
3. 1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányí-
tásáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos sú-
lyos balesetek elleni védekezésről
4. 1996. évi XXXVII. törvény a polgári védelemről
5. 132/2008. (V. 14.) Korm. rendelet az önkormányzati miniszter
feladat- és hatásköréről
6. 71/2006. (IV. 3.) Korm. rendelet a honvédelemről és a Magyar
Honvédségről szóló

7. 2004. évi CV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról
8. 196/1996. (XII. 22.) Korm. rendelet a mentésben való részvétel szabályairól, a polgári védelmi szakhatósági jogkörről és a miniszterek polgári védelmi feladatairól
9. 179/1999. (XII. 10.) Korm. rendelet a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 1999. évi LXXIV. törvény végrehajtásáról

